ЮБИЛЕЙНА МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В ЕПОХА НА ПРЕХОДИ: ЗНАНИЯ, ПОЛИТИКИ И УСТОЙЧИВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ

Сборник с доклади

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ" СВИЩОВ

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
Доц. д-р Марин Маринов – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Съ-Председатели:

Доц. д-р Любка Илиева – Ръководител на катедра
„Икономика и управление на туризма“
Проф. д-р Марияна Божинова

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Любка Илиева – председател
Доц. д-р Петя Иванова
Доц. д-р Тихомир Личев
Доц. д-р Любомира Тодорова
Гл. ас. д-р Павлин Павлов
Гл. ас. д-р Кристина Шопова
Ас. д-р Йоана Константинова

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Доц. д-р Любка Илиева – председател
Доц. д-р Петя Иванова
Доц. д-р Тихомир Личев
Доц. д-р Любомира Тодорова
Гл. ас. д-р Павлин Павлов
Гл. ас. д-р Кристина Шопова

СЕКРЕТАРИАТ

Доц. д-р Любомира Тодорова
Гл. ас. д-р Павлин Павлов
Гл. ас. д-р Кристина Шопова
Ас. д-р Йоана Константинова

ISBN 978-954-23-2652-6

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ” – СВИЩОВ
ФАКУЛТЕТ „ПРОИЗВОДСТВЕН И ТЪРГОВСКИ БИЗНЕС”
КАТЕДРА „ИКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА”

ЮБИЛЕЙНА МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В ЕПОХА НА ПРЕХОДИ: ЗНАНИЯ, ПОЛИТИКИ И УСТОЙЧИВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ

19 – 20 юни 2026 г.

10 ГОДИНИ

Катедра „Икономика и управление на туризма”

Академично издателство „Ценов” – Свищов
2026

Кръглата маса се посвещава на 90-годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов и 10-годишнината на катедра „Икономика и управление на туризма”.

Докладите в сборника са анонимно рецензирани от Редакционен съвет.

Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

© АИ „Ценов“, Свищов, 2026
ISBN 978-954-23-2652-6

СЪДЪРЖАНИЕ

КАТЕДРА „ИКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА“
Десетилетие на академично развитие, научни постижения и професионална реализация
Доц. д-р Любка Илиева 11

ПОЛИТИКИ, РЕГУЛАТОРНИ РАМКИ, ИКОНОМИКА И СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА В УСЛОВИЯТА НА ТРАНСФОРМАЦИИ

Предизвикателства пред туризма на България
Проф. д-р Стоян Петков Маринов 21

Публични политики за устойчиво управление на обекти на културното наследство
Проф. д-р Маргарита Богданова 31

Политики за развитие на устойчив културен туризъм
Проф. д.н. Таня Парушева 41

Предизвикателства пред туристически сезон 2026
Доц. д-р Красимира Янчева, ас. д-р Христина Сантана 48

Туризъм и геополитически въздействия – географски аспекти
Доц. д-р Тихомир Личев 63

Обществените поръчки в туризма – взаимодействие между знания, политики и устойчиви бизнес решения
Доц. д-р Галина Чиприянова, Красимир Парашкевов 75

Релацията „културен туризъм – културно наследство“
Доц. д-р Пенка Горанова 86

Професионалната счетоводна преценка в туристическите предприятия: между нормативното съответствие и управленската полезност на информацията
Доц. д-р Радосвета Кръстева-Христова, студ. Василена Тодорова, студ. Димитър Димитров, студ. Евелина Радева, студ. Кристиан Иванов 94

Application of Lean Manufacturing Tools in Boxed Solutions for the Tourism Industry
Candidate of Pedagogical Sciences Protsenko Yulia Procenko
Lilya Idrisova, Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD 107

Политики за устойчив туризъм чрез проектно финансиране: Финансова ефективност на общинските инвестиции в инфраструктура
Ас. д-р Димчо Шопов 116

Кризата в Близкия изток – предизвикателства и възможности пред българския туризъм
Ас. д-р Тихомир Драганов.....128

Ролята на европейските програми за развитие на туристическия бизнес в България
Докторант Мария Павлова-Кондрова.....136

Териториална концентрация и регионални различия в развитието на балнео, СПА и уелнес туризма в България
Докторант Антоанета Христова.....144

Местното самоуправление като фактор за развитието на туризма
Докторант Ива Панайотова 156

Институционални и икономически ограничения при трансформацията на земеделски земи за нуждите на туристическата инфраструктура
Докторант Атанас Атанасов.....165

Потенциал за развитие на голф туризма в деветте туристически района на България
Докторант Незифе Бозова.....174

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ, ЗЕЛЕНА И КРЪГОВА ИКОНОМИКА, ГЕОПРОСТРАНСТВЕНИ АНАЛИЗИ И РЕСУРСЕН ПОТЕНЦИАЛ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ

From sustainable to regenerative tourism in the context of the blue economy
Доц. д-р Стефан Райчев 183

Синята икономика и устойчивият туризъм: възможности и предизвикателства
Доц. д-р Добринка Стоянова.....190

Съвременни измерения на социалноикономическата устойчивост в туризма
Доц. д-р Ваня Василева.....199

Развитие на районите през призмата на туризма
Доц. д-р Елена Йорданова, гл. ас. д-р Георги Ангелов, гл. ас. д-р Цветан Марков 207

Концептуализиране на геополитически сензитивни дестинации чрез спортен туризъм: по примера на Голанските възвишения
Доц. д-р Теодора Кирякова-Динева, докторант Уаел Муграби.....216

Изследване на нагласите към екологосъобразните решения в туризма
Гл. ас. д-р Павлин Павлов.....225

Храната като важен компонент на туристическото преживяване
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева 236

Връзка между туристическите пътувания и динамиката на потребителските цени в България
Докторант Никола Николов 244

Климатолечението в структурата на здравния туризъм: историческо развитие, научни школи и концептуално моделиране
Докторант Ваня Андонова..... 256

Кандидатурата за Европейска столица на културата като фактор за развитие на целогодишен туризъм в Бургас
Докторант Иван Гаврилов 268

Място на кръговата икономика в туристическия сектор
Докторант Виктория Джамбазка..... 277

ИНОВАЦИИ, ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИНТЕЛИГЕНТНИ РЕШЕНИЯ В ТУРИЗМА И УСЛУГИТЕ

Концептуална рамка за адаптация на туристическата система в условията на дигитална трансформация
Проф. д-р Велина Казанджиева, доц. д-р Георгина Луканова..... 287

Ролята на изкуствения интелект в развитието на смарт туризъм
Доц. д-р Елена Илиева, Павел Нончев 300

Бъдещето на туризма в епохата на преходи: между дигиталното и автентичното
Доц. д-р Любка Илиева..... 310

Приносът на цифровите иновационни мрежи към регионалното развитие
Доц. д-р Евелина Парашкевова..... 322

Детерминанти на онлайн пазаруването на туристически продукти в България
Доц. д-р Симеонка Петрова..... 333

Влияние на дигиталната трансформация на туристическия пазар върху потребителското поведение
Доц. д-р Ваня Григорова..... 343

Иновационни възможности за развитие на туристическия бизнес – мрежови контекст
Доц. д-р Искра Пантелеева..... 353

Иновациите в контекста на туроператорската дейност
Доц. д-р Любомира Тодорова 363

Бариери пред дигиталната трансформация в хотелиерството: организационни, технологични и поведенчески аспекти
Гл. ас. д-р Галина Илиева 371

Ролята на дигитализацията в транспортното обслужване на туристите: нови технологии и приложения
Гл. ас. д-р Никола Гайдаров 381

Иновативни бизнес модели в хотелиерството: комбинация между лайфстайл, устойчивост и дигитално присъствие
Гл. ас. д-р Мира Джендова 390

Бизнес планиране в туризма в условията на изкуствен интелект – нови модели и предизвикателства
Гл. ас. д-р Маргарита Мишева 400

Иновационен модел за развитие на културния туризъм
Ас. д-р Йоана Константинова 412

От дигитална автоматизация към екосистемно управление: трансформация на бизнес моделите в хотелиерството
Докторант Агнес Бачева 420

Ролята на социалните мрежи при избора на туристическа дестинация сред младите хора
Студ. Павел Антонов Павлов 430

БИЗНЕС МОДЕЛИ, ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО, ПАЗАРИ И БРАНДИНГ В ТУРИЗМА И СВЪРЗАНИТЕ ИНДУСТРИИ

Развитие на туристическата индустрия в контекста на съвременните предизвикателства
Проф. д-р Цанко Стефанов 439

Българската индустрия и технологичните предизвикателства
Доц. д-р Сергей Найденов, доц. д-р Добрин Ганчев 448

Креативно управление на туристическите преживявания като фактор за конкурентоспособност на туристическите предприятия
Гл. ас. д-р Кристина Шопова 456

Методът на критичната точка в туристическия сектор – възможност за ефективни решения
Гл. ас. д-р Росен Колев 464

За идеята на туризма в луксозната индустрия
Гл. ас. д-р Иво Велинов 474

Културният туризъм: между наследството, преживяването и мотивацията
Гл. ас. д-р Пламен Петров 482

Търговски аспекти на селския туризъм в България
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 490

The Authenticity Paradox in the Age of Generative AI: Exploring the Impact of Synthetic Visual Content on Tourism Destination Branding
Ас. д-р Стелиана Василева 494

Бранд мениджмънт и корпоративна култура в многонационални компании в сектора на бизнес услугите
Докторант Петьо Божинов 503

Въздействие на дигиталните технологии върху трансформацията на туристическите предприятия
Докторант Теодора Попова 512

ХОТЕЛИЕРСТВО, РЕСТОРАНТЬОРСТВО И ТУРИСТИЧЕСКА АГЕНТСКА ДЕЙНОСТ: МОДЕЛИ НА УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ

Спортната анимация като фактор в туристическия бизнес
Доц. д-р Стела Касабова, ст. преп. д-р Радослав Николов 523

Счетоводната информация – важен фактор за успешно управление на предприятията в ресторантьорството
Доц. д-р Галя Стоянова Иванова-Кузманова 530

Управление и развитие на туроператорския бизнес – практически аспекти на облагането по ЗДДС и отражението върху рентабилността
Гл. ас. д-р Лиляна Бърдукова 538

Inventory Accounting in Tourism-Related SMES in Cameroon: Challenges for Cost Control and Sustainable Business Models
PhD student Tognang Kouaya Pretta Noella Rosevale 549

Предизвикателства и възможности пред развитието на голф туризма в България
Докторант Ангел Ангелов 557

Устойчивите практики на туристическите агенции в община Варна
Докторант Христина Петрова 566

Кетъринг обслужването като фактор за конкурентоспособността на туристическите събития
Докторант Цветелина Петрова 575

Директните плащания по Общата селскостопанска политика като инструмент за устойчиво развитие на хотелиерството и ресторантьорството
Докторант Снежана Парушева-Ламбева 584

ОБРАЗОВАНИЕ, ЧОВЕШКИ КАПИТАЛ, ОРГАНИЗАЦИОННА КУЛТУРА, КРИЗИ И АДАПТИВНИ СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВОСТ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СИСТЕМИ

Знанието и неговото управление в контекста на туризма
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Стела Маринова 599

В преход към приобщаване: туризмът като арена на промяна в условия на различие
Доц. д-р Теодора Кирякова-Динева 609

Музеите като неформална учебна среда
Доц. д-р Петя Иванова, докторант Цветелина Телбис 618

Влиянието на организационната култура върху иновационното представяне на туристическите предприятия
Гл. ас. д-р Надежда Стефанова 627

Practices for developing employer branding in Black Sea coastal tourism
Гл. ас. д-р Христина Филипова, хон. ас. Яна Донева 634

Свищов във впечатленията на посетителите на града (1878–1912)
Преп. д-р Емилия Вачева 643

Финансовата грамотност като фактор за устойчивост на туристическия сектор: структурни ограничения, рискови канали и инструменти за въздействие
Докторант Шенай Шемсиева Раимова 651

Re-thinking sport tourism through stronger physical education and local community engagement
PhD student Wael Mugrabi 665

РАЗВИТИЕ НА РАЙОНИТЕ ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ТУРИЗЪМ

Доц. д-р Елена Йорданова[1]
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
ORCID идентификатор (0009000032077545)

Ас. д-р Георги Ангелов[2]
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
ORCID идентификатор (0009-0002-3302-4562)

Ас. д-р Цветан Марков[3]
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
ORCID идентификатор (0000000272330258)

Резюме: Целта на изследването е да се анализира значението на туризма за развитието на регионите, по точно за малките населени места, като се акцентира върху динамиката на туризъм през последните години. Изследването разглежда статистически данни, тенденции, териториално разпределение и ключови проблеми в сектора. Резултатите показват, че селският туризъм в България се развива с умерени темпове, като основен двигател е вътрешното търсене. Въпреки това съществуват сериозни структурни ограничения – демографски спад, недостатъчна инфраструктура и слаба маркетингова политика. В заключение се формулират препоръки за устойчиво развитие на сектора.

Ключови думи: алтернативен туризъм, регионално развитие, селски райони.

Въведение

Селските райони заемат приблизително 81% от територията на България и около 40% от населението. Те са изправени пред сериозни предизвикателства като обезлюдяване и икономическа стагнация. Туризмът се разглежда като възможност за икономическо оживление. Концепцията за устойчиво развитие на различните региони и малките населени места е предизвикателство от дълги години. Взаимовръзка която се търси в развитието на регионите е именно между интереси от икономически, екологически и социален характер в които напълно се вписва туризма особено алтернативния. В него по точно е застъпено осигуряването на заетост и поминък за населението, от една страна и от друга тясната свързаност на отрасъла със състоянието на природните и културни ресурси на страната. Ползите от туризма се забелязват и са от значение най вече в малките населени места и

[1] e.yordanova@uni-svishtov.bg
[2] g.i.angelov@uni-svishtov.bg
[3] ts.markov@uni-svishtov.bg

селските райони защото имено там са и най належащите нужди от интервенции за справяне с непреодолими вече няколко десетилетия социално и икономически проблеми.

Още от първите години на прехода редица специалисти се изказаха, че за бързото и успешно преминаване към пазарна икономика и догонване на западните страни, държавата трябва основно да разчита на аграрния сектор и на туризма, сектори, в които страната има явни предимства основаващи се на природоклиматичните дадености на страната (Златков, 2017).

1. Отражение на туризма върху икономиката

До известна степен туризма в страната се представя относително добре. По данни на WTTC през 2024 г. туризмът и свързаните с него икономически отрасли са генерирали брутен вътрешен продукт на стойност приблизително 13,5 млрд. лв., което представлява около 6,7 % от общия БВП на страната, като за 2025 г. се е увеличил до 8,4 %. Независимо от положителната тенденция, нивото остава с приблизително 5,7 % по-ниско в сравнение с предкризисните стойности от 2019 г., преди настъпването на COVID-19 пандемията виж в таблица 1.

Таблица 1
Делът на туристическия сектор и свързаните с него подотрасли от БВП на България за последните седем години

Година	Дял на туристическия сектор и свързаните с него икономически подотрасли в структурата от БВП на България
2019	9.9%
2020	4.2%
2021	4.9%
2022	6.5%
2023	6.9%
2024	6.7%
2025	8.4%

Източник на данни: Собствени изчисления на база данни МНТ (туризма, 2025)

Основен макроикономически показател, използван при изчисляването на брутния вътрешен продукт (БВП), е брутната добавена стойност (БДС), според данни на Евростат, през 2024 г. секторите хотелиерство и ресторантьорство формират около 3 % от брутната добавена стойност (БДС) на България, което нарежда страната сред водещите десет държави в Европейския съюз по относителен дял на този отрасъл в националната икономика. Основните потоци формиращи БВП в туристическия сектор са приходите от вътрешния и входящия туризъм. Според данни на Българска народна банка приходите от входящ туризъм през 2024 г., без включване на постъпленията от временна заетост, възлизат на приблизително 7,6 млрд. лв. В същото

време разходите на българските граждани за вътрешен туризъм в страната достигат 2,2 млрд. лв. по предварителни данни на Национален статистически институт. За 2025 г. се очертава положителната тенденция да продължи и приходите да са значително повече от предходната година.

Окончателните данни за разходите на туристите се изчисляват чрез сателитни сметки които става доста бавно с около две три годишно закъснение поради което към настоящия момент може да се представят данните за 2022 година виж в таблица 2. Процентната стойност на категориите от2019 г. и 2024, не се различават фрапиращо освен категорията „Други продукти за крайно потребление. Поради този факт може да предположим че разходите за 2024 г. и 2025 г. ще са сходни с по горе изложените. Както се вижда в таблицата най голям дял от постъпленията от туризъм има при нощувките 36% за 2022 г., следван от разходите за консумация на храна и напитки 29 % за 2022 г., който силно се конкурира с парите получени от продукти за крайно потребление 15% за 2022 г., при които има голям спад повече от половината за 2019 г. 31% (туризма, 2025), в останалите категории няма особено големи разлики.

Таблица 2
Структура на приходите от туризъм

Структура на приходите от туризъм		
	2019 г.	2022 г.
Разходи, свързани с туроператори и туристически агенции	2,90%	3,50%
Разходи, свързани с транспорт	8,90%	13.8%
Разходи за настаняване	30,50%	36,40%
Разходи, свързани със сервиране на храна и напитки	23,80%	29,90%
Разходи, свързани с културни мероприятия	1,20%	0,40%
Други продукти за крайно потребление	31,00%	15,00%
Разходи, свързани със спорт и възстановяване	1,80%	1,10%

Източник на данни: Собствени изчисления на база данни МНТ (туризма, 2025)

Туризмът оказва голямо социалноикономическо значение за развитието региона в които се развива, 2019 г. хотелиерство и ресторантьорство е осигурило трудова заетост за над 182 хиляди души , (след ковид кризата има известен спад но до голяма степен работните места успяват да се запазят) за 2023г. заетите са 144 859 хиляди души, за 2024 са 147 500 според (НСИ, 2025). Общият брой работни места в туризма и свързаните с него отрасли през 2024 година са 307 хил. души по данни на Световния съвет по пътувания и туризъм (WTTC). Очакванията на WTTC са за устойчив растеж подчертават и социалното значение на сектора, който до 2035 г. се очаква да създаде близо 64 000 нови работни места, което ще рече , че до седем осем години работещите в сектора ще надхвърлят 200 000.

От изнесените данни се вижда , че най много заети има в категориите 25-34 г. и 35-44 г. като за 2024 г. фаворит с малка разлика са 35-44 г., за 2019 е обратно. Ако се разгледа образователния ценз, преобладаващ дял заемат

лицата с висше или средно специално образование 51 % за 2024 г. Наред с това следва да се отчете, че част от длъжностите в туристическата индустрия не предполагат наличие на специфична професионална квалификация. Въпреки образователния профил на заетите в отрасълът, продължава да се сблъсква с траен недостиг на работна сила, както и с равнища на възнаграждение, оставащи под средните за страната.

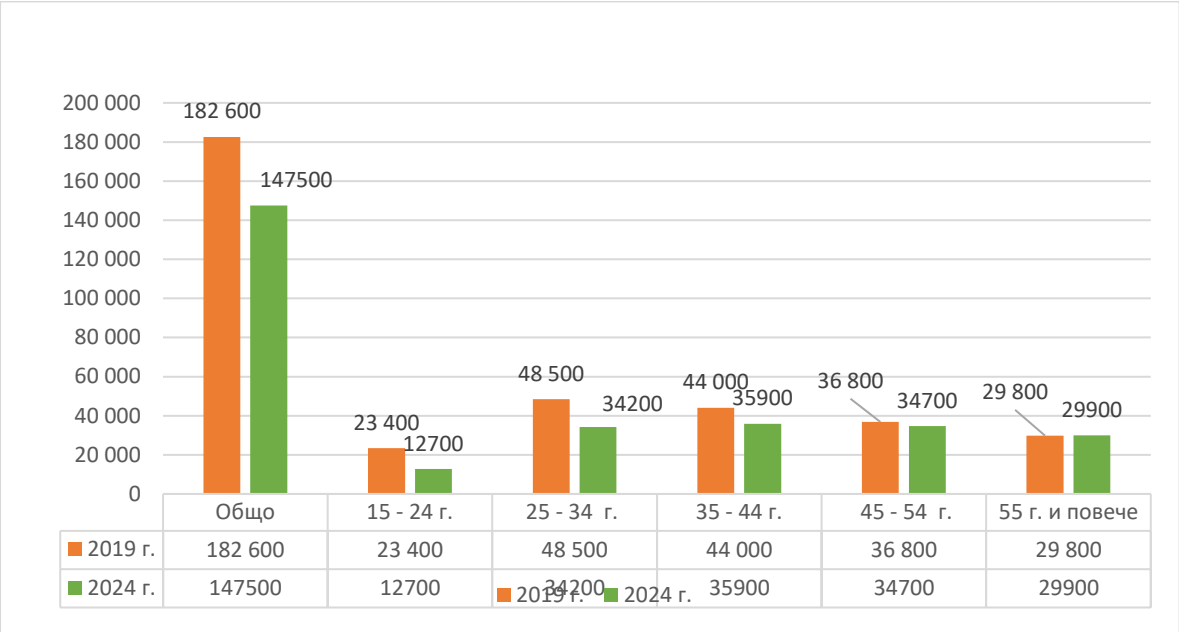

	Общо	15 - 24 г.	25 - 34 г.	35 - 44 г.	45 - 54 г.	55 г. и повече
2019 г.	182 600	23 400	48 500	44 000	36 800	29 800
2024 г.	147500	12700	34200	35900	34700	29900

Фигура 1. възрастовата структура на работещите в хотелиерство и ресторантьорство.

Източник на данни: Собствени изчисления на база данни МНТ (туризма, 2025)

На пръв поглед тенденциите в туризма изглеждат добре но реално резултатите които сме представили по горе са със силно изразен сезонен характер и са концентрирани от две направления основно морски туризъм и планински. Същевременно голяма част от туристически потенциал на страна остава не използван което е в ущърб именно на малките населени места.

2. Потенциал за развитие на алтернативен туризъм в България

В България масовия туризъм се разделя основно в две направления, доминиращ дял заема морският туризъм (около 70 %), следван от планинския ски туризъм (между 10 и 20 %). Този моно структурен модел създаде и редица проблеми свързани с презастрояване и сезонната прекомерно концентрация на хора в едно място. Тези изкривявания се явяват ограничаващ фактор за устойчивото развитие на сектора и са във не съответствие с богатите природни, исторически и културни ресурси на страната. В противовес на което е алтернативния туризъм, които е ориентиран към удовлетворяване на специфичните потребности и интереси на различни целеви групи туристи, включително природолюбители и лица, търсещи по-автентични и

интензивни преживявания. Този вид туризъм акцентира върху взаимодействието с местните традиции, културно наследство, природни забележителности и други ресурси, които допринасят за по-задълбочено опознаване на дестинацията.

За съжаление неговия дял спрямо потенциал на страна остава твърде малък, въпреки сериозния ръст които прави през последните години. За 2022–2023 г. реализираните нощувки в селски райони надхвърлят 1 000 000, с 20% са се повишили запитванията за настаняване през 2023 – 2024 г., с 7% заетостта в обектите, пътуванията на българските туристи в страната достига 71.3% през 2024 г. Като най развити форми на алтернативния туризъм се очертават **планинският** туризъм(като се има предвид целогодишния предлагащ – често комбинация между планински, приключенски, културен туризъм, понякога съчетани с кулинарен и др. видове туризъм.) и **балнео и спа** туризма. Сред най-предпочитаните СПА дестинации се открояват, Велинград, Хисаря, Сандански, Павел Баня, Разлог и Вършец. При планинския туризъм водещо място заемат общини, като Банско, Самоков, Смолян и Чепеларе Априлци, Тетевен, Трявна, Якоруда, Троян.

Алтернативният туризъм обединява туристически пакети или отделни туристически услуги, които се определят като алтернатива на масовия продукт по начин на предлагане и протичане. В съвременната туристическа практика като най-разпространени форми на алтернативен туризъм освен по горе посочените се утвърждават селският, екологичният, устойчивият, културният, религиозният, спортният, ловният, виненият, здравен и събитийният туризъм, както и други специализирани разновидности (ИВАНОВ, 2018). За разлика от масовия туризъм алтернативния туризъм осигуряват целогодишно или по-продължително ползване на туристическите обекти като цяло. Което е и основната цел на всички заети в сектора.

Страната има Потенциал за развитие на най различни видове алтернативен туризъм, България разполага с благоприятни природно-климатични дадености, които създават предпоставки за развитието на разнообразни форми на туризъм, включително зимен, летен и алтернативен туризъм. Страната предлага условия за развитие на рекреационен (СПА) туризъм, екологичен, селски, винен и културно-исторически туризъм и др. Значителен ресурсен потенциал представляват минералните извори, чийто брой възлиза на около 225 (Находищата в страната с минерална вода са около 500, но не всички са проучени.), по-голямата част от тях се намират в Южна България – 148 извора, а в Северна – 77.

Съществен е и културно-историческият потенциал на страната. Според регистъра на туристическите атракции в България съществуват над 3500 туристически обекта, разпределени относително равномерно на територията на страната. В резултат на европейско и национално финансиране значителна част от природните, културните и историческите обекти са трансформирани в конкурентоспособни туристически ресурси. Общият брой на

културно-историческите ресурси се оценява на приблизително 40 хиляди (Божинова, 2023). Въпреки това, ограничената достъпност до някои от обектите, вследствие на недостатъчно развита пътна инфраструктура, оказва негативно влияние върху тяхната туристическа привлекателност и посещаемост.

България се нарежда сред европейските държави с високо биологично разнообразие, което благоприятства развитието на специализирани форми на туризъм, като ловен и орнитоложки туризъм. По данни на Националния статистически институт в страната са обособени 55 резервата, 364 природни забележителности (Мишев, 2020), както и 3 национални и 11 природни парка.

Съществено предизвикателство пред развитието на туристическия сектор представлява въздействието на климатичните промени, ограничени снеговалежи оказват негативно влияние върху функционирането на зимните курорти в България. В този контекст диверсификацията на туристическия продукт се разглежда като необходима предпоставка за ограничаване на негативните ефекти от климатичните изменения. Особено значение придобива развитието и разширяването на алтернативни форми на туризъм, сред които СПА, селски и екотуризъм.

Друг важен фактор за стимулиране на туристическия поток, развитието на селския туризъм и разширяването на легловата база са туристическите фестивали и събития, които популяризират богатството на българските традиции, културно наследство и духовност. Според регистъра на туристическите фестивали и събития в страната са вписани общо 1278 събития, от които 99 са с международно значение, 358 – с национално, 279 – с регионално, 43 – с общинско и 505 – с местно значение.

Целия този ресурс се явява пропуснати ползи както за туризма така и за хората от тези райони. В малките населени места няма много перспективи за развитие поради тая причина именно Туризма е от съществено значение за социално-икономическия подем на регионите. Като пример ще вземем един от често срещаните проекти финансирани от ПРСР 2007-2013, за реконструкция на стара къща в къща за гости или семеен хотел, осигурява мултиплициране на приносите в няколко аспекта. По одобрения проект се предоставя подкрепа за реконструкцията на къщата и двора и прилежащото и оборудване, като бенефициента е млад земеделски производител. Къщата има капацитет от 14 легла и механата, която работи и с външни клиенти и предлага местни ястия от местни производители, и се разкриват две работни места.

Първичния принос на проекта е насочен към приоритет „Стимулиране местното развитие в селските райони”, посредством предоставяне на туристическите услуги, а вторичния принос – към приоритет „Насърчава скъсяването на хранително-вкусова верига, популяризиране на местните пазари и скъсяване на веригите на доставки”. Проектите имат отношение и към останалите приоритети:

- Диверсификация и създаване на работни места приоритет;
- Използване на възобновяеми източници на енергия от вторични продукти приоритет;
- Подобряване на достъпа до информационни технологии в селските райони приоритет;
- Подкрепа за млади земеделски производители извън земеделието приоритет.

Съществен принос е и добавената стойност, която носи проекта във връзка с популяризиране на района, съхраняване на местната кухня, култура, традиции, идентичност. Проект постигат мултиплициращи резултати с минимум ресурс. В селата, където се предлагат туристически услуги значително се подобрява икономическо състояние и бита на хората. Тези села са много по предразположени към иновации и въвеждане на нови технологии, спомагащи развитието на техния район.

Фактори ограничаващи развитието на алтернативния туризъм

Съществуват редица фактори, които ограничават използването на потенциала на българските селски райони (Николова, 2009), както и ефективното развитие на техните природни, исторически и културни ресурси като основа за разширяване на туристическата база и привличане на туристически поток.

Сред основните ограничителни фактори се открояват **демографските** процеси, свързани с миграцията на населението към големите градове и емиграцията в чужбина. Застаряването и де популацията на населението в селските общини оказват негативно влияние върху инвестиционната активност и предприемачеството, тъй като намаляват икономическата привлекателност на тези територии. В резултат на това капиталите се насочват предимно към големите градски центрове и вече утвърдени туристически дестинации, където съществува по-високо търсене на туристически услуги. Допълнително възпрепятстващо значение имат и високите равнища на безработица сред населението в трудоспособна възраст.

Сериозен проблем за развитието на туризма в селските райони представлява и недостатъчно развитата инфраструктура. В значителна част от населените места пътната мрежа е в незадоволително състояние, липсват канализационни системи, надеждни телекомуникационни връзки и достъп до интернет. Тези неблагоприятни условия стимулират миграцията на младото население към райони с по-добри възможности за живот и професионална реализация.

Туристическата инфраструктура има ключово значение за осигуряване на подходящи условия за престой и обслужване на посетителите. Наред с основните елементи като водоснабдяване и електроснабдяване, все по-важно значение придобиват широколентовият интернет и достъпът до информационно-комуникационни технологии. Дигитализацията на туристическите дейности, включително маркетингът, рекламата и обслужването

на туристите, е предпоставка за повишаване качеството и конкурентоспособността на туристическия продукт. Внедряването на технологични иновации в сектора може съществено да подобри привлекателността на населените места като туристически дестинации.

Друг съществен компонент на **техническата инфраструктура** е степента на развитие на уличната мрежа, общественото осветление, благоустрояването на градската среда и изграждането на пространства за туристически атракции. По отношение на тези показатели продължават да се наблюдават значителни диспропорции между отделните общини.

Необходимо е също така подобряване на **съпътстващата инфраструктура**, включваща търговски обекти, заведения за хранене и рекламно-информационни центрове, които подпомагат логистиката, популяризирането и реализацията на туристическите продукти.

Пътната инфраструктура остава сред ключовите фактори, ограничаващи достъпа до редица природни, исторически и културни забележителности. Според данни от Националния регистър на туристическите обекти, част от туристическите дестинации са трудно достъпни поради лошото състояние на пътната мрежа. Допълнителен проблем представлява и ограничената транспортна достъпност извън първокласните пътища, включително недостатъчната организация и честота на обществения транспорт. Подобряването на транспортната свързаност и разширяването на достъпа до информационно-комуникационни технологии в малките населени места са важни предпоставки за увеличаване на туристическия поток.

Заключение

Анализът на развитието на туризма в селските райони показва, че те разполагат със значителен природен, исторически и ресурсен потенциал, който все още не се използва в достатъчна степен като инструмент за стимулиране на местната икономика. Наличието на съхранен горски фонд, богато културно-историческо наследство и разнообразна флора и фауна създава благоприятни условия за развитие на алтернативни форми на туризъм. Въпреки съществуващите проблеми, алтернативния туризъм демонстрира устойчива тенденция на развитие. Наблюдава се увеличение на броя на туристите, посещенията и реализираните нощувки в местата за настаняване в селските райони.

За повишаване на конкурентоспособността на алтернативния туризъм в България е необходимо да се насърчават инвестициите в иновации, модернизация на материалната база, автоматизация на дейностите, дигитални приложения и съвременни маркетингови технологии. Подобни мерки биха допринесли за повишаване качеството на туристическия продукт и за устойчивото развитие на сектора и регионите.

Използвана литература

Божинова, М. И. (2023). РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ БЪЛГАРИЯ ПОСРЕДСТВОМ ИКОНОМИКАТА НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА. *Алманах научни изследвания. Том 31,* , 70-99 стр.

ИВАНОВ, Б. Х. (2018). Тенденции в развитието на туризма в селските райони на . *Икономика и управление на селското стопанство,*, 77-88 стр.

Мишев, П. С. (20 05 2020 г.). *СОЦИАЛНО – ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ.* Извлечено от mzh.government.bg: https://www./media/filer_public/2020/01/21/proekt_na_sotsialno-ikonomicheski_analiz_na_razvitieto_na_selskite_raioni_01_2020.pdf

Николова, М. Л. (2009). Бариери пред развитието на селския туризъм в България. *Диалог*, 14-31 стр.

НСИ. (21 12 2025 г.). *statistical*. Извлечено от statistical: https://www.nsi.bg/statistical-data/378/1078

туризма, Д. „. (15 05 2025 г.). *СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ, АНАЛИЗИ И ТЕНДЕНЦИИ ЗА ТУРИЗМА* . Извлечено от tourism.government.bg: https://www.tourism. government. bg/sites/tourism.government.bg/files/documents/2026-05/prilozhenie_1.pdf

DEVELOPMENT OF REGIONS THROUGH THE PRISM OF TOURISM

Assoc. Prof. Dr. Elena Yordanova[4]
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
ORCID identifier (0009000032077545)

Assist. Prof. Dr. Georgi Angelov[5]
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
ORCID identifier (0009-0002-3302-4562)

Assist. Prof. Dr. Tsvetan Markov[6]
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
ORCID identifier (0000000272330258)

Abstract: The aim of the study is to analyze the importance of tourism for the development of regions, more precisely for small settlements, focusing on the dynamics of tourism in recent years. The study examines statistics, trends, territorial distribution and key problems in the sector. The results show that rural tourism in Bulgaria is developing at a moderate pace, with domestic demand being the main driver. However, there are serious structural constraints – demographic decline, insufficient infrastructure and weak marketing policy. In conclusion, recommendations for sustainable development of the sector are formulated.

Keywords: alternative tourism, regional development, rural areas.

[4] e.yordanova@uni-svishtov.bg

[5] g.i.angelov@uni-svishtov.bg

[6] ts.markovuni-svishtov.bg